

Bakalářská státní závěrečná zkouška

Okruhy státnicových otázek

Humánní a regionální geografie

Otázka č. 1 Sídlní prostor a jeho vymezení.

- ❖ **Sídlo** je seskupením usedlostí, tedy takových struktur, kde lidé začali budovat své první příbytky k ochraně svého rodu/klanu a majetku. Do sídel se zahrnují jak domy obytné, tak hospodářské (určené např. pro zemědělské, řemeslnické či drobné podnikatelské aktivity), ale i dopravně-komunikační zařízení na určitém vymezeném území (budovy nádraží, hal, čekáren atd.). Pro vymezení sídelních celků se používá několik základních kritérií, které určují jeho následný charakter:
  - ❖ **statisticko-velikostní kritérium** - Město se od ostatních obcí odlišuje počtem obyvatel v zastavěném území města (nejčastěji vymezeném jeho katastrálními hranicemi). Podle tohoto kritéria lze sestavit velikostní tabulky sídel a striktně určovat co je obec, vesnice, město, statutární město, krajské, regionální, zemské či hlavní město.
  - ❖ **morfologické kritérium** - vnitřní struktura města (půdorys, charakter zástavby atd.).
  - ❖ **funkční kritérium**. Každé sídlo má obvykle jednu hlavní funkci, k níž se vývojem společensko-ekonomických událostí postupně přidávají další. V historickém pojetí sídel byla hlavní funkcí sídel funkce obranná, s rozvojem průmyslu a služeb jsou to např. funkce průmyslová, obchodní, dopravní, kulturní, historická atd.

Sídlní systém v krajině:

- ❖ **Samota** - nejmenší sídelní jednotkou, která sestává z obytného domu a příslušných hospodářských budov (zámečky, hospodářské dvory a usedlosti, hájovny, myslivny, mlýny, hamry). Obvykle jsou obklopeny pozemky, které k samotě náleží. Výjimečně lze za samotu považovat sídlo o 2 až třech obytných budovách. Na Moravě se pro venkovskou samotu používá výraz „laz“. V Asii lze nalézt sezónní bydlení především v horských pásmech – označení jurta či kišlak.
- ❖ **Osada („kolonie“)** – prostorově oddělená nebo integrovaná součást obce, která není obvykle samosprávným útvarům. Osady vznikaly v souvislosti s řešením sociálních potřeb (např. bývalé nouzové kolonie), hospodářskou činností (hornictví, těžba dřeva) nebo s využitím volného času (chatová osada, zahrádkářská kolonie). V USA označení „hamlet“ – nemusí to být jen samota, ale může to být i městečko s několika tisíci obyvateli (např. hamlet Ronkonkoma má 20 tisíc obyvatel).
- ❖ **Víska** - tvoří ji několik (5 – 15) blízko sebe seskupených domů. Samoty a vísky jsou typickým příkladem disperzního osídlení prostoru, kdy především vnikaly v příhodných místech (v nížinách, při řekách, v údolích, na pastvinách apod.).
- ❖ **Vesnice** nebo **ves** - sídlení útvar střední velikosti asi s 20 – 250 domy a s funkcí zemědělskou nebo lesnickou. Typickým znakem je vztah místních obyvatel k půdě, kdy většina z nich je zaměstnána v zemědělství. Proto také mnoho obyvatel má zahrady, záhumenky, pole, pastviny. Vesnice jsou různé velikosti (malé, střední a velké). Např. v podmínkách České republiky jsou v jižních Čechách a na jihozápadní Moravě zastoupeny více malé vesnice, na jihu Moravy jsou vesnice spíše velké, což je dáno jejich výhodnou polohou a klimatickými podmínkami.
- ❖ **Městys** – přechodný typ mezi vesnicí a městem, který vychází z historického hlediska (udělení práv pořádat trhy). Městys tvoří spádovou oblast pro okolní vesnice a má administrativně-obslužné funkce. Statut městysu byl zrušen v roce 1949 tehdejšími režimem. Následně byl v roce 2006 obnoven. V roce 2010 je v ČR registrováno 207 městysů, poslední byla prohlášena za městys obec Strážný v dubnu 2010.

- ❖ **Město** – sídlo, které splňuje statisticko-velikostní kritérium (v ČR 3 tis. obyvatel), má charakteristickou morfologickou a funkční strukturu a na základě zákon o obcích vystupuje jako samostatný celek. V ČR je v roce 2010 celkem 593 měst.
- ❖ **Statutární město** – vyšší typ města, které má více administrativních a obslužných funkcí. Statutární město je takové město, které je dále členěno na městské obvody nebo městské části. Každá z částí statutárního města má svoji samostatnou působnost s vlastními orgány samosprávy (rada, zastupitelstvo). V rámci vnějších vztahů vystupuje statutární město jako celek. V České republice je v roce 2010 celkem 23 statutárních měst a jedná se o všechna krajská města mimo území hl. m. Prahy + vybraná města nad 50 tis. obyvatel (Děčín, Havířov, Chomutov, Frýdek - Místek, Karviná, Kladno, Most, Opava, Přerov + Mladá Boleslav, která jako jediné město nesplňuje hranici 50 tis. obyvatel, ale jeho sídelní prostor se člení na městské části).
- ❖ **Hlavní město** – statut hlavního města má vždy pouze 1 sídlo v každé zemi. Hlavní město je sídlem veškerých centrálních funkcí, sídlem výkonné složky státní moci a důležitých státních institucí. Hlavní město se dále člení na městské části, jež mají vlastní samosprávu. V ČR je hlavním městem Praha, její statut je určen zákonem č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. V některých zemích světa se postavení hlavního města několikrát měnilo (např. Astana je hlavním městem Kazachstánu od roku 1997, Bonn přestal být hlavním městem Spolkové republiky Německo v roce 1990). Postavení hlavních měst států světa také často vychází z uplatňování suverenity národů a vznikem nových státních útvarů (Černá Hora – 2006, hl. m. Podgorica).
- ❖ **Regionální město** – město, které v hierarchické struktuře osídlení zaujímá centrální postavení. Tzn., svoji strukturou splňuje nároky na statut města a svými funkcemi obsluhuje okolní sídla v rámci regionu (v ČR např. Liberec, Jihlava, Karlovy Vary, v Německu Hannover, Düsseldorf, Frankfurt am Main, v Itálii Napoli, Venezia apod.).

Další vybrané pojmy

- ❖ **Základní sídelní jednotka** – část území obce s jednoznačnými územně technickými a urbanistickými podmínkami nebo spádová území seskupení objektů obytného nebo rekreačního charakteru. Územní vymezení základních sídelních jednotek je dáno počtem obyvatel a koncentrací zástavby.
- ❖ **Katastrální území** – technická jednotka, kterou tvoří místopisně uzavřený a v katastru nemovitostí společně evidovaný soubor nemovitostí. Katastrální území pokrývají celé území státu a jsou v zásadě skladebnou jednotkou obcí, tzn., že jedno nebo více katastrálních území tvoří územní obvod obce.
- ❖ **Územně technická jednotka** - jednotka, která je vymezena jako katastrální území nebo jeho část, oddělená hranicí základní územní jednotky, tj. hranicí obce, městského obvodu či městské části¹. Základní územně technické jednotky jsou tvořeny buď katastrálními územími nebo jejich částmi.

Otázka č. 2 Urbanizace světa (hlavní důsledky a směry urbanizace).

- ❖ Urbanizace = proces koncentrace obyvatelstva do měst a s tím související změny kultury v nejširším slova smyslu.
- ❖ **Demograficko-geografický význam (strukturně společenský význam):** relativní růst počtu obyvatel žijících ve městech - Přímá urbanizace – hlavní zájem sociální geografie.
- ❖ **Sociální, kulturní a psychologický význam:** růst relativního počtu obyvatel žijících městských způsobem života nezávisle na prostředí. Nepřímá urbanizace – hlavní zájem sociologie.
- ❖ Typy urbanizace - **Přímá** x **nepřímá** urbanizace

- ☒ Extenzivní přímá urbanizace - Migrace do měst a růst měst jako sídel - roste počet městského obyvatelstva a to směřuje do měst jako bodů.
- ☒ Intenzivní přímá urbanizace - Rostou vazby mezi městy, důležitá jsou spojení obcí -vytváření sídelních systémů kolem měst, urbanizace se vztahuje na plochy (aglomerace, dvojměstí, -konurbace).
- ☒ Základní rysy urbanizace - Rychlý plošný růst měst. Vnitřní diferenciací měst. Města jako slabé demografické články osídlení. Zesložňování městských struktur a nutnost územního plánování a urbanismu (hl. problém doprava, bydlení, životní prostředí).
- ☒ Faktory – push (vytlačují z venkova) - demografická revoluce, zavádění výsledků vědy a techniky do zemědělství a pull (přitahují do měst) - pracovní příležitosti, představy o snadnějších podmínkách života.
- ☒ Etapy urbanizace:
  - ☒ Vlastní přímá urbanizace, tedy stěhování lidí z venkova do měst.
  - ☒ Suburbanizace - Přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí představoval. Z pohledu geografie můžeme rozlišit dva základní typy této fáze – rezidenční a komerční. Vyspělé země si v minulých letech neuvědomovaly konkrétní důsledky stěhování lidí do městského prostoru, tudíž docházelo stále k rozšiřování zástavby do volného prostoru. Samozřejmě za předpokladu vhodných reliéfních podmínek. Zástavba tak byla neregulována a docházelo neustále k jejímu rozšiřování. Tento jev se nazývá Urban sprawl „sídelní kaše“. Jedná se o formu suburbanizace, kterou je možno považovat za nežádoucí z ekonomického, sociálního i environmentálního pohledu. Sprawl - neboli rozlézáni zástavby do volné krajiny je charakteristický neřízeným a nepromyšleným umístěním rezidenčních nebo komerčních areálů do krajiny. Výsledkem je většinou mozaikovitá struktura nově rozvíjených ploch v zázemí města. Hnací motorem takového rozvoje jsou snahy individuálních vlastníků pozemků nebo investorů o maximální zisk. Na bázi urban sprawl vzniklo zázemí mnoha významných měst (Paříž, Melbourne, Washington, Boston, Los Angeles, v České republice např. zejména kolem Prahy, Brna a Českých Budějovic).
  - ☒ Reurbanizace - V devadesátých letech tak dochází k opětovnému ožívání center, dochází k rekonstrukci domů, revitalizaci městských center a vyplňování mezer v zástavbě. Tento proces tvoří poslední fázi urbanizace a nazývá se reurbanizace. Reurbanizační procesy jsou spojeny s obnovou obytných funkcí v centrech měst, ke změnám zaniklých nebo upadajících průmyslových prostor na administrativně-obchodní centra nebo ke vzniku nových odpočinkových zón (parky, sportovní zařízení).
  - ☒ Desurbanizace je charakterizována odlivem obyvatelstva zpět na venkov. Obyvatelstvo ubývá jednak díky nižší porodnosti a jednak díky migračním pohybům. Odliv je typický pro oblasti (aglomerace), v nichž většina obyvatelstva pracovala v těžkém strojírenství nebo těžbě uhlí – tato odvětví stagnovala a obyvatelstvo hledalo nové pracovní příležitosti mimo průmyslová centra. Postihla v 50. – 80. letech 20. století velké průmyslové oblasti Německa, Belgie, Velké Británie nebo USA.

Jak lze urbanizaci měřit?

- ☒ **Míra urbanizace** - podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel daného státu. Nevětší míru urbanizace v roce 2009 vykazují Monako, Nauru a Singapur (100 %), Kuvajť (98 %), Belgie (97 %) nebo Katar (96 %). Česká republika vykazují míru urbanizace 73 %. Naopak nejnižší hodnoty urbanizace dosahují Uganda (13 %), Papua-Nová Guinea (12 %) nebo Burundi (10 %).
- ☒ **Index velikostní struktury měst** - podíl součtu vážených podílů počtů obyvatel žijících ve městech jednotlivých velikostních kategorií a obyvatel všech měst vážených velikostních kategorií.
- ☒ **Tempo změn** - základní urbanizace (podíl lidí žijících v obcích s méně než 5 000 obyvateli), střední urbanizace (podíl obyvatel žijících v obcích větších než 20 000 obyvatel; lze zde samostatně hodnotit i velkoměsta – v ČR nad 100 000 obyvatel).

- ☒ **Míra nasycenosti městského prostoru (Saturační křivka)** – vyjadřuje nárůst obyvatel měst v jednotlivých letech. Často spojeno s nástupem industrializace a růstem zastavěného území.

Otázka č. 3 Antropogeneze, struktura obyvatelstva podle ras, jazyka a náboženství.

- ☒ Věda zabývající se vývojem člověka na Zemi.
- ☒ Vývojový proces, kterým prošel vývoj našich předků od poloopice k opici a k člověku.
- ☒ Počátky tohoto procesu sahají do období třetihor – cca 70 mil. let.
- ☒ 2 úrovně procesů:
  - ☒ *Hominizace* – polidštění – kvalitativní změna.
  - ☒ *Sapientizace* - zmoudření – kvalitativní změna pomocí práce a používání nástrojů.
  - ☒ Mj. morfologické procesy - napřimování postavy, zdokonalení horní končetiny – prsty a dlaň, zmenšování obličejové části a zvětšování mozkovny.
- ☒ **Australopithecus** (před 1 – 5 mil. lety) – pohybovali se téměř vzpřímeně a jejich mozek měl objem asi 500 cm³. Nálezy v Africe (Tanzanie, Etiopie, jižní Afrika) a na Jávě.
  - ☒ **Homo habilis** - před 2,7 - 1,5 miliony let na území východní Afriky, používal jednoduše opracované nástroje, mozek měl už objem 700 cm³.
- ☒ **Homo erectus** (opočlověk) - před 1 mil. až 400 tis. lety, vzpřímené postavy, mozek měl objem 800 – 1000 cm³, používal oheň a jednoduché nástroje, nálezy pochází z Jávy, Číny, východní Afriky a SRN (Heidelberg); vyvinutější formy (700 – 400 tis. let) pochází z Jávy, Číny (tzv. pekingský člověk), severní Afriky, Maďarska a ČR (Brno – Stránská skála).
  - ☒ **Homo neanderthalensis / Homo sapiens neanderthalensis** (člověk neandrtálský) - před 150 000 – 120 000 lety, robustní kostra -160 cm vysokí, mohutný chrup a nadočnicové oblouky, mozkovna 1 400–1 700 cm³ - více než u soudobého člověka! Nálezy v celé J, Z a střední Evropě, S a J Afriky a v Asii. V ČR - jeskyně Kůlna, Šipka, Švédův stůl.
  - ☒ **Homo sapiens** (člověk rozumný) - před 200 000 lety dodnes. *Homo sapiens steinheimensis* - před 400 – 250 tis. lety, jeho lebka měla objem 1200 – 1300 cm³ a nejznámější naleziště jsou ze SRN (Steinheim) a Anglie (Swanscomb). Nálezy – Cro-Magnon ve Francii – „člověk kromaňónský“. V ČR - Předmostí v Přerově, Dolní Věstonice, Pavlov, Brno, Koněprusy, Mladeč aj.
- ☒ **Homo sapiens sapiens** (člověk moudrý/rozumný)

Struktura obyvatelstva:

1. **biologické znaky** (struktura obyvatelstva podle pohlaví, věku, zdravotního stavu, rodinného stavu apod.);
2. **ekonomické znaky** (struktura podle ekonomické aktivity, povolání a zaměstnání, sociální struktura apod.);
3. **kulturní znaky** (struktura podle vzdělání, národnosti, jazyková, religiozní struktura apod.).

Kulturní znaky:

- ☒ Rasa = velké skupiny obyvatel, které se navzájem významně liší složením a četností genů a tomu odpovídajícímu rozložení a četností dědičných znaků (např. H. G. ZIMPEL, 1980).
- ☒ Udává se 200 – 400 ras resp. nižších rasových útvarů. Jejich seskupením se vytvořil systém tří velkých ras – **europoidní** (bílé), **ekvatoriální** (černé) a **mongoloidní** (žluté).
- ☒ V některých klasifikacích jsou místo velké ekvatoriální rasy **afriká negroidní** a **oceánská australoidní** rasa, v dalších je vyčleněna jako samostatná velká rasa **amerikoidní** (Indiáni).
- ☒ Někdy se vyčleňuje ještě nadstupeň – kmen - kmen západní **atlantickostředozeměmořský** (bílí a černí) a východní **tichoocéánský** (žlutí).
- ☒ Europoidní - Charakteristické znaky - vlnité nebo rovné, různě zbarvené vlasy, světlá nebo tmavší pokožka - silnější ochlupení, tenčí vystouplé nosy a užší až středně hrubé rty.

- ☒ **Severní větev** – lidé s nízkým stupněm pigmentace (světlá pokožka, světlé vlasy) a vyšším tělesným vzrůstem (Skandinávie, Island, značnou část britských ostrovů, Nizozemí a severní Německo).
  - ☒ **Jižní větev** - lidé s vyšším stupněm pigmentace (tmavší pokožka, tmavé vlasy a oči) a nižším tělesným vzrůstem (Středomoří, Portugalci, Španělé, Italové, Arabové v Africe apod.).
- ☒ Ekvatoriální
  - ☒ **Africká negroidní** - afričtí černoši s intenzivně pigmentovanou pokožkou, kučeravými vlasy, tmavými očima, slabě vyvinutým ochlupením těla, mírně vystupujícím širokým nosem a výraznými rty. Jih od Sahary v makroregionech, západní, centrální, východní a jižní Afriky, potomci tvoří početné populace jak USA, tak v zemích Latinské Ameriky (např. Brazílie, Jamajka, Haiti, Kuba).
  - ☒ **Oceánská australoidní** - tmavší barvou pokožky, širokým nose a výraznými rty se tyto lidé podobají negroidnímu obyvatelstvu, mají ale převážně vlnité vlasy a silnější ochlupení těla (Melanésané a Papuánci).
- ☒ Mongoloidní - Rovné černé vlasy, slabé ochlupení těla, úzké oči, plochá tvář, úzký nebo středně široký nos a především pestrá škála žlutých odstínů pokožky.
  - ☒ **Asijská větev** – dělí se na kontinentální a tichooceánskou. Lidé kontinentální (severní) skupiny se vyznačují výraznější žlutější pigmentací, mohutnější stavbou těla, širokou tváří a nižším vzrůstem (Mongolové, Burjati a Jakuti). K tichooceánské (východní) skupině náležejí Korejci a severní Číňané. Specifické postavení má arktická skupina, kterou tvoří Eskymáci a paleoasiaté (Čukčové, Korjati).
  - ☒ **Americká větev** - američtí Indiáni – jejich vlasy jsou rovné a tvrdé, nemají zpravidla plochou tvář a mají ostře vystouplý nos.
- ☒ Jazyk - Národní jazyk - hlavní diferenční znak v lidské komunikaci, dorozumívací prostředek členů určitého národa. Mateřský jazyk - jazyk, kterým se lidé jako první naučí hovořit, tedy jazyk v němž obvykle nebo převážně myslí.
- ☒ Jednotlivé jazyky jsou soustředěny do několika hierarchicky uspořádaných informačních souborů. Tím nejvyšším jsou tzv. **jazykové rodiny**, dále následují jazykové skupiny a podskupiny.
- ☒ Nejrozšířenějším jazykovým souborem současnosti je **indoevropská jazyková rodina**. Jazyky, které náležejí do této jazykové rodiny hovoří 95% obyvatel Evropy, Severní a Latinské Ameriky, 75% obyvatel Austrálie a Oceánie a 25% obyvatel asijského obyvatelstva. 443 druhů jazyků a hovoří jimi 44–48% obyvatel planety, tj. zhruba 2,8–3,1 miliardy lidí.
  - ☒ **Slovanské jazyky** – čeština, slovenština, polština a lužickosrbština, dále ruština, ukrajinština, běloruština, bulharština, makedonština, slovinština nebo srbochorvatština.
  - ☒ **Germánské jazyky** – němčina, lucemburština, holandština, fríština, angličtina, dánština, švédština, norština, islandština a faerština.
  - ☒ **Keltské jazyky** – irština, waleština, gaelský jazyk, bretoňský jazyk.
  - ☒ **Románské jazyky** – španělština, katalánština, portugalština, francouzština, rétorománština, moldavština.
  - ☒ **Baltské jazyky** – litevština a lotyšština.
  - ☒ Za zcela samostatné jazykové útvary bývají pokládány řečtina, albánština, arménština, tátština.
  - ☒ **Indoiránské jazyky** – sanskrt, bengálština, cikánština, perština, tádžičtina, staroperština atd.
- ☒ K dalším jazykovým rodinám náležejí: uralská jazyková rodina, kavkazská jazyková rodina, drávidská jazyková rodina, altajská jazyková rodina, severokavkazská jazyková rodina paleoasijské jazyky, sinotibetská jazyková rodina, thajská jazyková rodina, austroasijská jazyková rodina, austronézká (malajsko-polynéská) jazyková rodina, papuánská jazyková rodina, australská jazyková rodina, semitohamitská jazyková rodina, národní a jazyková struktura ostatních oblastí Afriky, indiánské jazyky.

- ☒ Náboženství - formuje se jako vztah lidského vědomí k tomu, co člověka přesahuje, tedy vztah mezi světem přirozeným (vnímaným lidskými smysly) a světem nadpřirozeným (tedy světem v představách v němž vznikají nejrůznější síly, bytosti a mocnosti).
- ☒ Kmenová :
  - ☒ **Totemismus** – založeno na uctívání totemů (např. zvíře, rostlina, minerál, dřevěný předmět).
  - ☒ **Fetišismus** - umělé připisování vybraným předmětům určité symboly a dané objekty tak kromě toho, že jsou samy sebou, mohou představovat i jiné věci.
  - ☒ **Animismus** - každá věc je řízena duchovní silou či myslící duší. Národy vyznávající kult předků věří, že člověk smrtí opouští svět živých a odchází do světa mrtvých. Tomuto přechodu je věnována velká pozornost, podobně jako darům (cenné předměty, jídlo, pití, osobní věci), které zemřelý dostává jako součást pohřební výbavy.
  - ☒ **Animatismus** - víra v odosobněné, netělesné, stěhující se síly, které se mohou vtělovat do lidí, zvířat, předmětů apod.; ty pak mají moc (amulety, ostatky svatých, lektvary aj.).
  - ☒ **Magie** - aktivní činnost zaměřená na praktické úkony, prováděné individuálně. Neobrací se na prostředníky (kněží apod.). Účinkovat může i automaticky (rozbití zrcadla), zdroje jsou neznámé.
  - ☒ **Šamanismus** - přímý kontakt se světem duchů a jeho ovládní. Šaman/šamanka je individuální praktik, který je s nadpřirozenými silami v osobním styku (kněz je pouze prostředník, „úředník“). Šaman se do jiných světů dostává v transu (drogy, bubnování, světelné efekty).
  - ☒ **Rituály** - ustálené, opakující se činnosti.
- ☒ Národní:
  - ☒ **Judaismus** - 11. stol. př. n. l., pět knih Mojžíšových (Pentateuch neboli tóra). Víra v jediného Boha - Jahve.
  - ☒ **Zoroastrismus** - vzniklo před 3 tis. lety. Bůh stvořitel - Ahura Mazda je ústřední postavou posvátné knihy Avesta.
  - ☒ **Hinduismus** - 4. až 6. stol. n.l. Základním pramenem tohoto velmi tolerantního náboženství je staroindický bráhmánismus. Uznává tři rovnoprávné bohy: Brahma (stvořitele), Višnu (udržovatele, ochránce) a Šivu (ničitele). Kastovní systém.
  - ☒ **Konfucianismus** - 6. stol. př. n. l. Významné místo v tomto náboženství zaujímá sociální etika.
  - ☒ **Taoismus** - 6. stol. př. n. l. Odmítá jakékoliv vnější zasahování do chodu života lidí a jevů vyskytujících se krajině. Podle taoistické etiky je ctnosti dosahováno sebepoznáním a bezprostředním nazíráním, tj. „žítím v Tao“ (Tao = „cesta“).
  - ☒ **Šintoismus**
- ☒ **Světová:**
  - ☒ **Křesťanství** - světový proud vyznavačů víry Ježíše Krista. Vznik v 1. stol. n. l. v Palestině. Základem je Bible – Starý a Nový zákon. Bůh je sice jediný, ale vystupuje ve třech podobách: jako Bůh Otec, Bůh Syn a Duch svatý.
  - ☒ **Římskokatolická větev** – v čele papež. Sídlo ve Vatikánu. V poutních místech se z 80% uplatňuje kult Panny Marie (např. francouzské Lurdy, polská Jasna Góra) a místa s ostatky zemřelých (hrob Kristův v izraelském Jeruzalémě, hrob apoštolů Petra a Pavla ve Vatikánu a hrob svatého Jakuba ve španělském Santiagu de Compostela).
  - ☒ **Protestantská větev** – hlásí se k nim na 400 mil. lidí celého světa (např. evangelické augsburské vyznání, evangelické helvétské vyznání atd.).
  - ☒ **Pravoslavná (byzantská) větev** – představitel biskup. Postupně se vytvořily tzv. autokefálie církví (odvozeno z řeckého autos = sám, kefalé =hlava) s vlastními patriarcháty.
  - ☒ **Islám** - Nejmladší náboženství - 7. stol. n.l. prorok Mohammed (Muhammad). Obsahuje prvky judaismu i křesťanství. Základem islámu je víra v jednoho Boha Alláha a jeho proroka Muhammada. Náboženství má pět hlavních pilířů víry: vyznání víry, modlitbu (pětkrát denně modlitby), půst v měsíci ramadánu, fenomén almužny a

alespoň jednou za život vykonat pouť (hadž) do saúdskoarabské Mekky (mešita al-Haram s černým kamenem). Celkový počet vyznavačů islámu (muslimů) je odhadován na 1,3 mld. osob. Od 8. stol. n. l. se náboženství člení na dvě větve: sunnitskou a šíitskou. K poutním místům vedle Mekky a Medíny náleží i šíitská Karbalá v jižním Iráku a iránská centra Kamm a Mašhad.

- ☒ **Buddhismus** – Nejstarší světové náboženství. 6. - 5. stol. př. n.l. a jsou spojovány s Buddhou (Budha = Probuzený). *Lámaismus* - specifická forma tibetského buddhismu. Centrem je klášter Pótala v tibetské Lhase. *Zen-buddhismus* - 4. a 5. stol. n.l. usiluje na bázi meditací o „vyprázdnění“ mysli a obnovení přirozené schopnosti vidět svět takový, jaký je, tj. bez kulturního civilizacího vědění získaného obvykle výchovou, zkušeností a logickým myšlením.

Otázka č. 6 Struktura a dynamika současného stavu obyvatelstva.

- ☒ Dynamika obyvatelstva zahrnuje velké množství procesů, které se na různých geografických úrovních projevují diferencovaně.
- ☒ **Přirozený pohyb obyvatelstva** (vnitřní změny) je výsledkem přirozeného rozmnožování a odumírání obyvatelstva. Podle vztahu těchto procesů je to přirozený přírůstek nebo úbytek obyvatelstva.
  - ☒ Hlavními procesy tohoto pohybu jsou **porodnost (natalita)** a **úmrtnost (mortalita)**.
  - ☒ Přímě vstupují do bilance pohybu obyvatelstva.
  - ☒ Dále rozeznáváme:
    - ☒ **sňatečnost,**
    - ☒ **rozvodovost**
    - ☒ **potratovost**
  - ☒ Nevstupují přímě do bilance přirozeného pohybu.
- ☒ **Sociálně-ekonomický pohyb** zahrnuje přesuny obyvatelstva mezi jednotlivými sociálními skupinami.
- ☒ **Mechanický pohyb** (mobilita) obyvatelstva zahrnuje všechny prostorové přesuny obyvatelstva bez ohledu na vzdálenost (uvnitř regionů, vnitrostátní, zahraniční), délku trvání (trvalé, dočasné), účel pohybu (ekonomický, politický), formu (individuální, skupinové) a další charakteristiky.
  - ☒ Změna v zařazení jedince v nějakém systému určených jednotek (útvárů).
  - ☒ Sociální mobilita (profesní, sociální, kulturní skupiny).
  - ☒ Prostorová mobilita (prostorové – regionální struktury).
    - ☒ Migrace (stěhování) obyvatelstva
    - ☒ Dočasné změny pobytu (sezónní migrace)
    - ☒ Dojížděka do zaměstnání
    - ☒ Nepravidelné dočasné pohyby obyvatelstva

Otázka č. 8 Geneticko-morfologická klasifikace venkovských sídel, typy plužin. Rurální prostor ve vztahu k osídlení.

Znaky venkova:

- Nízká hustota obyvatelstva.
- Nízká hustota zástavby (často prostorově separovaná – půdorys vesnice (kruhová kolem návsi, rozptýlená v horách, podél silnice).
- Agro-leso-pastevecké užití prostoru.
- Příslušnost k malým komunitám (to vysvětluje venkovské jednání).
Reprezentace prostřednictvím rurální kultury.

Vymezení venkova:

- ☒ **Urbanisticky** – Sídlo, které je tvořeno typickou nízkopodlažní zástavbou s převážně rodinnými domy, s málo vyvinutou uliční sítí, dominantním prostorem návsi a vysokým podílem zeleně.
- ☒ **Architektonicky** – Sídlo s převahující nízkopodlažní zástavbou v rodinných domech postrádající přízemí určené pro obchodní činnost či služby. Venkovský dům je tvořen i rozsáhlejším zázemím sloužícím dříve pro hospodářskou činnost (zemědělská prvovýroba), dnes obvykle pro zajištění chodu domu.
- ☒ **Sociálně** – Sídlo, kde jsou mezi jednotlivými obyvateli úzké sociální kontakty, existuje zde dlouhodobá přirozená sociální kontrola a spoluúčast.
- ☒ **Ekonomicky** – Sídlo, kde převažuje zemědělství a primární výroba potravin, případně sídlo, kde významná část obyvatelstva vyjíždí do zaměstnání mimo sídlo.
- ☒ **Historicky** – Sídlo, které v minulosti nezískalo městská práva.
- ☒ **Administrativně** – Sídlo, které stát neurčil jako městečko, městys nebo město.
- ☒ **Statisticky** – Sídlo, které má počet obyvatel pod stanovenou hranicí (v Česku se většinou používá hranice 2 000 obyvatel).

Půdorysné typy vesnic:

- ☒ Řadové - Sídlní jednotky tvoří souvislou řadu podél ulice, silnice, potoka či řeky.
- ☒ Ulicovka
- ☒ Silnicovka – stavební rozvolnění
- ☒ Potoční vesnice
- ☒ Poříční vesnice
- ☒ Návěsní - Sídlní jednotky seskupené kolem návsi. Okrouhlice

Venkov v ČR:

- ☒ Návěsní vsi a návěsní silnicovky – většina území Čech, Vysočina
- ☒ Lesní návěsní vsi – západ Vysočiny, západní Čechy
- ☒ Silniční vsi a ulicovky – jižní Morava, Haná
- ☒ Řadové vsi (lesní lánové vsi) – sudetská oblast
- ☒ Valašské řadové vsi – Beskydy
- ☒ Hromadné vsi – rozptýleně v Čechách
- ☒ Osamělé dvorce, paseky, kopanice – Krkonoše, Moravské Kopanice

Plužina - rozdělení polností v rámci katastru. Polnost - složena z parcel, zakresleny na katastrálních plánech.

- ☒ **Plužina úseková** – nepravidelné úseky polí nestejně velikosti i tvaru
- ☒ **Plužina délková** – úzké polní pásy značné délky
- ☒ **Plužina traťová** – velmi podobné délkové, užší
- ☒ **Plužina záhumenicová** – u středověkých kolonizačních vsí
- ☒ **Moderní zcelená plužina**

Otázka č. 9 Geografie města (vývoj měst, klasifikace, funkce, poloha a prostorová struktura).

Vývoj měst

- ☒ Rozlišení tří základních fází vývoje města:
  - ☒ město před-industriální (historické, starověk, středověk)
  - ☒ město industriální (průmyslové)
  - ☒ město post-industriální (sociální, moderní)

Historické město

- ☒ Lokalizace nejstarších měst a jejich prostorová diferenciac.
- ☒ Vývoj měst v Evropě a jejich prostorová diferenciac.
- ☒ Vývoj měst v České republice a jejich prostorová diferenciac.

Industriální město

- ☒ Vliv průmyslové revoluce na rozvoj měst.
- ☒ Základní znaky průmyslového města.
- ☒ Klasifikace průmyslových měst.

Moderní město

- ☒ Proces urbanizace a její důsledky v rozvoji moderního města.
- ☒ Fáze urbanizačního procesu.
- ☒ Úloha globalizace v rozvoji měst.
- ☒ Moderní tendence a prvky města.

Klasifikace měst

- ☒ Administrativní definice města.
- ☒ Vnitřní klasifikace města.
- ☒ Přístupy ke klasifikaci měst.

Základní znaky města - Vysoká hustota a koncentrace obyvatelstva. Relativní velikost (v porovnání s jinými sídly). Vysoká koncentrace a kompaktnost zástavby. Specifická demografická, profesní a sociální skladba obyvatelstva. Koncentrace správních, řídicích a obslužných funkcí, jejichž význam přesahuje hranice vlastního města. Vysoká vnitřní diferenciací (různorodost) atd.

Vnitřní struktura města

- ☒ Rozlišení diferenciací měst.
- ☒ Prostorová struktura měst.
  - ☒ Fyzická prostorová struktura.
  - ☒ Funkční prostorová struktura.
  - ☒ Sociální prostorová struktura.
- ☒ Půdorysné a funkční modely města podle Chicagské školy - Koncentrický model (Burgessův model), Sektorový model (Hoytův model), Vícejaderný model (Harris-Ullmaův model mnoha jader).
- ☒ Nové přístupy ke strukturaci měst (Citadelizace, gentrifikace, ghettoizace, komercializace, revitalizace, suburbanizace).

Otázka č. 10 Základní jednotky výrobní sféry a geografický přístup (informační zdroje, charakteristiky a metody hodnocení).

Průmysl:

- ☒ podle postavení oboru k primární surovině:
  - těžební průmysl
  - zpracovatelský průmysl
- ☒ 2. podle užití finálních výrobků:
  - těžký průmysl – zabývá se produkcí výrobních prostředků
  - spotřební (lehký) průmysl – zabývá se produkcí spotřebních předmětů

Rozmístění průmyslu:

- ☒ Průmysl je soustředěn ve střediscích (centrech) – rozmístění bodového charakteru. Spojení center = průmyslový komplex. (Zemědělství – plošné rozmístění, doprava – liniové rozmístění).
- ☒ **Průmyslový komplex** = soubor výrobních jednotek různého zaměření, využívá společné podmínky prostoru. Velké komplexy se mohou spojovat – vytváří průmyslové areály.
- ☒ Hlavním faktorem těžba paliv – historicky nejstarší (uhlí, později ropa a plyn). Ostravsko, Porúří, střední Anglie, Horní Slezsko v Polsku.

- ☒ Hlavním faktorem pracovní síla, tržní poloha, dopravní dostupnost, vědeckotechnické poznatky. Nachází se v blízkosti aglomeraci. Náročnější obory zpracovatelského průmyslu – střední strojírenství, elektrotechnika, spotřební chemie. Tento typ komplexů převažuje.
- ☒ Hlavním faktorem import ropy. V přístavech dovozních – USA, západní Evropa (Rotterdam, Hamburk), Japonsko, Jižní Korea, Čína.

Otázka č. 11 Dopravní cesty, uzly a sítě (základní pojmy a jejich hodnotící znaky – hierarchičnost, deviace, morfologie a hustota).

Doprava = významným odvětvím světového hospodářství. V běžném slova smyslu zahrnuje dopravu coby proces, kterým se uskutečňuje přeprava (přemístování) věcí, osob, informací a energie, ale zahrnuje i dopravní infrastrukturu, tedy materiálně technické předpoklady tohoto procesu.

Dopravní linie – obecný pojem pro dopravní cestu, tj. technicky uzpůsobený a vybavený pás terénu spojující dva koncové a bezpočet mezilehlých dopravních bodů (v tomto pojetí náleží do tzv. technické infrastruktury). Pro pravidelně využívané liniové části vzdušného a vodního prostoru se používá termínu dopravní trasa (méně technicky vybavena (jen majáky, bóje). Pro dopravní cestu včetně zařízení se využívá i pojem komunikace, rovněž obecněji chápaná jako dopravní cesta u telekomunikačních spojů. Dalším liniovým dopravním pojmem je dopravní linka – dopravní spojení uskutečňované konkrétním dopravním prostředkem mezi konkrétními místy, většinou určené konkrétní dopravní trasou a podle stanoveného jízdního řádu. K liniovým dopravním pojmům se řadí i dopravní tah (polymagistrála) – soubor dopravních cest pro vícero druhů dopravy. Rozlišujeme tah neúplný (k pokrytí celého dopravního tahu je využito různých druhů dopravy) a komplexní (soubor souběžných a zaměnitelných dopravních linek s různými druhy dopravy).

Dopravní bod - místa na dopravních liniích, v nichž se v nákladní dopravě uskutečňuje nakládka, vykládka či překládka zboží a v osobní dopravě nástup, výstup nebo přestup cestujících do dopravního prostředku. Dopravní bod, který buď umožňuje vzájemný přestup mezi jednotlivými druhy dopravy, nebo se v něm sbíhají nejméně tři dopravní cesty (komunikace) různého druhu, nazýváme dopravní uzly.

Dopravní síť – soustava vzájemně propojených dopravních cest a uzlů, kterou můžeme studovat podle:

A. různých znaků:

- a) **morfologických**, na jejichž základě lze vymezit útvary dopravních sítí jakými jsou:
  - **odotropní útvar** – z komunikační osy v nepravidelných vzdálenostech kolmo odbočují na obě strany další cesty,
  - **víceosový útvar** – více komunikačních os různé orientace jsou navzájem propojeny dalšími komunikacemi,
  - **konvergentní útvar** – při křížení základních cest v širším prostoru dochází ke sblížování dalších cest na ně navazujících,
  - **monocentrický útvar** – dopravní síť se formuje kolem 1 centra,
  - **polycentrický útvar** – dopravní síť spojuje několik vzájemně propojených center,
  - **vějířovitý útvar** – komunikace paprskovitě vycházejí z jednoho centra.
- b) **deviaticity** – hodnocení důvodů a velikosti odklonu dopravní cesty od přímého, ortodromického průběhu stanovujeme *pozitivní a negativní dopravní deviaci*,
- c) **hustoty** – na základě stupně a struktury ekonomického rozvoje, rozmístění obyvatelstva a struktury osídlení a dalších historických faktorů vyhodnocujeme velmi hustou, řídkou a velmi řídkou málo výkonnou síť, přičemž využíváme dvou jednoduchých ukazatelů a to:
  - *délky dopravních linií v kilometrech na 100 km² celkové rozlohy území a*
  - *délky dopravních linií v kilometrech na 10 tis. obyvatel,*
- d) **konektivitu** – zaměřeno na průměrný počet propojení jednotlivých uzlů sítě,
- e) **akcesibilitu** - hodnotí těsnost dopravních vazeb pomocí sumy vzdáleností (vyjádřených km nebo min.), které spojují dané středisko s ostatními středisky daného regionu.

B. nebo hledisek - celková x pouze pravidelné dopravy,

- monodruhová (monoodvětvová) x polydruhová (polyodvětvová),
- hierarchizovaná x nehierarchizovaná,
- nákladní x osobní.

Přepavní proud – umožňuje vlastní hodnocení přepravy a to podle jejího rozložení a intenzity. Přepavním proudem se rozumí úhrn přepravy, která se uskutečňuje po určité dopravní cestě nebo lince za určitou časovou jednotku (hod., den, rok). Intenzita přepravního proudu se pak vyjadřuje počtem tunokilometrů (tkm), resp. osobokilometrů (oskm) na 1 km délky dopravní cesty.

Otázka č. 12 Vývoj polarizačních teorií – hlavní představitelé a základní principy jejich přístupů.

- ☒ Teorie „jádro“ a „jádro-periferie“
- ☒ **Douglas C. North (1920) - Teorie exportní báze**
  - ☒ Rozděluje odvětví na exportní a ostatní, přičemž exportním odvětvím je přisouzena úloha hnacích odvětví; ostatní se jim přizpůsobují, zabezpečují jejich činnost. Úspěšnost exportních odvětví determinuje ekonomický růst regionu.
  - ☒ **Sektorová teorie růstu ekonomické báze regionů**
    - ☒ Ekonomická báze regionu je tvořena:
      - » primárním sektorem (prvovýroba)
      - » sekundárním sektorem (zpracovatelský pr.)
      - » terciálním sektorem (služby)
- ☒ **Francois Perroux (1903 – 1987) - Teorie růstových pólů**
  - ☒ Vytvořena v nejvyspělejších zemích po 2. světové válce – tržní síly zformovaly výrazné póly růstu, které dávaly rozvojové impulsy celému regionu.
  - ☒ „Růst se neobjevuje všude najednou, projevuje se v tzv. pólech růstu (hnací regiony) a šíří se do okolí (hnané regiony).“
  - ☒ Neomezoval růst na konkrétní region a spíše abstrahuje od role vzdálenosti v ekonomickém rozvoji.
- ☒ **Jacques-Raoul Boudeville (1919) - Teorie růstových pólů**
- ☒ Póly růstu jsou hierarchicky rozrůzněné.
- ☒ "nosná soustava měst"
- ☒ Boudeville rozlišuje homogenní, polarizované a plánované oblasti.
- ☒ Polarizované oblasti malého měřítka se vyznačují tendencí skládat síť, soustavu tvořící polarizovanou oblast většího měřítka (vyšší úrovně).
- ☒ **Polarizační teorie - Teorie „jádro – periferie“**
  - ☒ Příklad Francie - byly zde vymezeny:
    - ☒ tři homogenní oblasti (Paříž, Východ a Západ),
    - ☒ osm polarizovaných oblastí se středisky (póly), které jsou nazvány "vyrovnávací metropole"
    - ☒ dvacet jedna plánovaných oblastí, pro něž budou zpracovány krátkodobé plány na rozmístění investic.
    - ☒ Cílem této politiky bylo přitom soustředit investice v osmi regionálních (vyrovnávacích) metropolích; cílová velikost každé z těchto metropolí byl aspoň 1 milion obyvatel.

Otázka č. 13 Vývoj teorií prostorového uspořádání – hlavní představitelé a základní principy jejich přístupů.

- ☒ Německá škola, Thünen, Christaller, Lösch, Weber, Isard
- ☒ **Johann H. von Thünen (1783-1850)**
  - ☒ Definoval speciální zemědělské zóny v závislosti na dostupnosti trhu.
  - ☒ Faktory: přepravní vzdálenost a výtěžnost z jednotky plochy. Existence izolované prostoru, kde celé zemědělství tíhne k jednomu centru (městu – trhu).
  - ☒ Trh je městem, kde se koncentrují zemědělské komodity.

- ☒ Produkty jsou prodávány pouze v jednom centru, které tvoří spádové území.
- ☒ V zázemí pracují zemědělci na základě stejných podmínek s maximalizací zisku.
- ☒ Náklady na přepravu plodin jdou přímo úměrné přepravní vzdálenosti.
- ☒ Produkty jsou přepravovány čerstvé.
- ☒ Fyzickogeografické podmínky jsou homogenní.
- ☒ **Walter Christaller** (1893 – 1969): „Teorie centrálních míst“ – výzkum centrality a hierarchie sídel podle různých funkcí
  - ☒ Vyšší spádového místa překrývá území nižšího spádového místa.
  - ☒ Poskytovatelé služeb se snaží pokrýt co nejširší možnou oblast trhu.
- ☒ Všichni spotřebitelé mají stejný příjem a stejné požadavky na služby.
- ☒ Čím častěji obyvatelé dané zboží (může se jednat i o služby) potřebují, tím je centrum jeho poskytování lokalizováno blíže či dále.
- ☒ Existuje centrální místo (koncentrace služeb, obslužné středisko v prostoru).
- ☒ Kužel poptávky – poptávka klesá s dostupností centrálního místa.
- ☒ Vzniká pravidelná šestiúhelníková síť obslužných oblastí.
- ☒ Princip obsluhy – každé místo vyššího řádu poskytuje služby všech nižších řádů.
- ☒ Každé místo obsluhuje dvě centrální místa a 3 místa nižšího řádu – tzv. princip $K=3$.
- ☒ **August Lösch** (1906 – 1945)
  - ☒ Soustředil se na vztahy v rozmístění velkých průmyslových podniků.
  - ☒ Používají se různě velké sítě pro různé druhy zboží a služeb, přičemž tyto sítě překládá přes sebe do uspořádané podoby – Löschův model umožňuje specializaci, vzniká rozdíl ve struktuře produkce a nabídky.
  - ☒ Každé centrální místo vyšší hierarchie nemusí nabízet všechny služby (zboží) jako místo na nižším stupni centrality.
- ☒ **Alfréd Weber** (1868 – 1958) – teorie lokalizace
  - ☒ Jako kritérium lokalizace používá minimalizaci výrobních nákladů, cíl formuluje jako optimální lokalizaci firmy s cílem minimalizace výrobních nákladů a nákladů spojených s přepravou surovin a hotových výrobků firmy.
  - ☒ Významným přínosem je to, že formuloval pojem lokalizační faktor, identifikoval jej a klasifikoval podle několika znaků, zavedl kategorii lokalizační orientace.
  - ☒ Weber uvádí tři hlavní faktor lokalizace průmyslového závodu:
    - ☒ Dopravní náklady
    - ☒ Náklady na pracovní sílu
    - ☒ Spotřebitelské aglomerace
- ☒ **Walter Isard** (1919) - navazuje na Lösch a Webera, zevšeobecňuje jejich poznatky.
  - ☒ Přinesl dva základní pojmy – tzv. substituční princip a dopravní vstup.
  - ☒ Z hlediska firmy je dopravní vstup rovnocenný s ostatními výrobními vstupy (kapitál, práce), přičemž je možno jej substituovat jinými.
  - ☒ Substituce všech vstupů z hlediska lokalizace též používá jako kritérium maximalizace zisku.

Otázka č. 14 Druhové členění dopravy podle předmětu, prostředku, cesty, vzdálenosti a zařízení. Světové dopravní systémy, vývoj železniční sítě.

- ☒ Pro členění dopravy využíváme existenci různých složek dopravy a dalších charakteristik. Na základě toho rozlišujeme dělení dopravy podle:
  - a) **přepravního prostředku** (automobilová, lodní, vlaková, letecká, potrubní, el. sítěmi, sáněmi aj.),
  - b) **geografického prostředí** (pevninská suchozemská, vodní (mořská), vzdušná),
  - c) **přepravní cesty** (silniční, kolejová, námořní, letecká, potrubní, lanová),
  - d) **přepravního zařízení** (individuální, hromadná),
  - e) **vzdálenosti** (místní (městská), regionální (příměstská), dálková (TIR)),

- f) **frekvence** (pravidelná- linková a nepravidelná – trampová)
- g) **vztahu k životnímu prostředí** (ekologická, např. trolejbusová, a méně ekologická - autobusová),
- h) **účelu přepravy** (např. rekreační doprava, cyklistická doprava – např. rekreační cyklistika byla důležitá pro značnou část jeho obyvatel, v poslední době se však podstatně zvyšuje funkce cyklo-dopravy jako alternativní dopravní možnosti pro obyvatele velkých měst, příměstských oblastí apod. Mění se tím i pohled na budování cyklostezek – původně čistě segregáčnický model (odklon od běžných silnic) se postupně mění na model integrační (tj. součást ulice))

Jde celkem o 5 typů dopravních systémů:

- ☒ **severoamerický** – vyznačuje se mnohostranností (relativně nižší jen hustota železniční sítě) a vysokou úrovní všech druhů dopravy (objem přepravy, modernost zabezpečovacích zařízení, dispečerskou centralizací, tonáží nákladních vagónů atd.),
- ☒ **západoevropský** – rozvinuta většina dopravních oborů (relativně nižší jen vnitrozemská vodní doprava),
- ☒ **ostatního rozvinutého světa** – jde o specifické dopravní systémy Austrálie, N. Zélandu, Japonska a Jihoafrické republiky, které se jen některými rysy vyrovnávají předchozím typům,
- ☒ **s převládající železniční dopravou** – typické systémy ve „starých“ rozvojových zemích (např. Indie, Pákistán, Maroko, Chile, Zambie),
- ☒ **s převládající silniční dopravou** – charakterizují rozvojové země nejposlednějšího vývoje dopravy, u nichž ostatní druhy dopravy zcela zaostávají (např. Saudská Arábie, Jemen, Etiopie).

Železniční doprava

Historický vývoj železniční dopravní sítě

Rozlišit lze nejméně 4 základní stádia:

1. **stádium lokalizovaných spojení** – přetrvává v nejméně rozvinutých zemích, kde izolované tratě nejčastěji spojují naleziště surovin s přístavem,
2. **stádium integrace** – vlastní propojení do souvislé železniční sítě, stále ještě závislé na síti ostatních komunikací,
3. **stádium intenzifikace** – charakteristické pro průmyslově rozvinuté státy s uceleným dopravním systémem, v němž jen s délkou sítě roste i její hustota, počet železničních uzlů a jejich propojení,
4. **stádium selekce** – železniční sítě nejvyspělejších států, v nichž se uplatnila koncentrace provozu na hlavní železniční tahy a rušení méně významných tratí, umožňující zrychlení a „zefektivnění“ železničního provozu.

Rozchod kolejí

Rozchod kolejí není všude na světě stejný. Rozdělujeme:

- tzv. normální (anglický) rozchod – 1435 mm - mají jej celé 3/4 světových tratí a odpovídá rozpětí kol poštovního dostavníku v době G. Stevensona (tvůrce 1. železnice),
- širší rozchod - 1500 a více mm – nejznámější širokorozchodné trati najdeme v Rusku a Finsku (1524 mm), Irsku (1600 mm), Španělsku (1674 mm), Portugalsku (1665 mm) a v jejich jihoamerických koloniích,
- úzký rozchod – od 600 do 1100 mm – světové úzkokolejky jsou s rozpětím 600 mm, 750 mm, 891 mm, 950 mm, 1000 mm i 1067 mm (např. Norsku, Řecku, Švýcarsku, v zemích bývalé Jugoslávie, východním Německu)

Otázka č. 18 Jednotlivé obory světové dopravy (historické, tradiční a moderní), jejich význam a rozmístění.

1. **historická doprava** - má 3 druhy přepravy a to:

- a) *přeprava zátěže nosiči* – vysokohorská nebo v rovníkové Africe, tj. na cca 9% pevniny,
  - b) *přeprava soumary* – jde o osly, koně, mezky skot, muly, velbloudi, sloni, psi a sobi, potenciálně využitelné na cca 21 % pevniny,
  - c) *potahová přeprava* – využití koňů a hovězího dobytka, uplatnění na cca 6 % pevniny,
2. *tradiční doprava* – klesající význam má železniční, vodní vnitrozemská doprava, naopak stoupá význam dopravy silniční.
  3. *moderní doprava* nebo *tradiční doprava* v nových formách (kontejnerizace, kombinovaná doprava či vlaky o velkých rychlostech – TGV ve Francii, ICE v Německu, ETR v Itálii (Pendolino), AVE ve Španělsku, Shinkansen v Japonsku) - rostoucí význam má letecká a potrubní doprava.
  4. Zvláštní postavení má *vodní doprava*, kde charakter hlavních používaných lodních prostředků prošel vývojovými etapami od vorů po atomové lodě [vory, veslice (starověk) - *plachetnice* (středověk) - *parníky* (poslední čtvrtina 19. století) - *motorové lodě* (se spalovacím motorem) (v průběhu 19. až 20. století) - *lodě elektromotorové* (2. polovina 20. století) - *turbolodě* (rychlé čluny s tryskovým pohonem) (21. století) - *atomové lodě* (na jaderný pohon)]

Otázka č. 19 Geografie rekreace a cestovního ruchu jako samostatná vědní disciplína (vývoj a předpoklady vzniku, vymezení cestovního ruchu a rekreace, základní pojmy). Klasifikace rekreace a cestovního ruchu (základní druhy a formy a jejich prostorová koncentrace).

- ☒ Cestovní ruch můžeme definovat jako specifickou formu mechanického pohybu obyvatelstva.
- ☒ Cestovní ruch jsou cesty, jež se podnikají za účelem zotavení, zábavy, obchodu a povoláním nebo i z jiných příčin, při nichž dochází k dočasné změně místa bydliště (Borman, 1931)
- ☒ Za cestovní ruch (tourism) se považuje činnost osoby, cestující na přechodnou dobu (u mezinárodního cestovního ruchu maximálně jeden rok, u domácího šest měsíců) do místa mimo své trvalé bydliště, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávat výdělečnou činnost v navštíveném místě (trvalý či přechodný pracovní poměr). Může se však jednat o služební, obchodní či jinak pracovně motivovanou cestu, jejíž zdroj úhrady vyplývá z pracovního poměru u zaměstnavatele v místě bydliště nebo v místě sídla firmy (Konference WTTC, Ottawa, Kanada, 1991).

A) Formy cestovního ruchu (základní) : pobyťový x poznávací

Specifické formy cestovního ruchu: rekreační (zejména trojice S: sea (moře) – sun (slunce) – sand (písek)), kulturně-poznávací, náboženský (tzv. poutní turistika), vzdělávací (letní školy), společenský (nejčastěji zájmová setkání, např. trabantistů, příznivců bitvy tří císařů), zdravotní (lázeňsko-léčebný – největší světové lázně jsou francouzské VICHY s kapacitou 14 tisíc pokojů), sportovní, poznávání přírody, dobrodružný (adrenalinové sporty), profesní, politický, venkovský, sociálně nežádoucí (pro snadnější dostupnost alkoholu, drog, hazardních her a prostituce) a další.

B) Druhy cestovního ruchu

- ☒ (podle způsobu trávení)
  - pobyťový CR se dělí na – rekreační, sportovní aktivní x pasivní, lázeňský, sociální, hospodářský, kongresový, nákupní
  - poznávací CR se dělí na - kulturní poznávací, přírodní turistika, náboženský, etnický, incentivní (pobízející, motivační), specializovaný
- ☒ podle účelu cesty: uspokojování osobních volnočasových zájmů x profesionální důvody x rodinné a společenské důvody
- ☒ podle původu účastníků: domácí x zahraniční
- ☒ podle vlivu na státní rozpočet (platební bilanci státu): aktivní x pasivní

- ☒ podle způsobu placení: volný (komerční) x vázaný (sociální) – na část nákladů přispívá nějaká instituce (firma, pojištění, zájmová organizace)
- ☒ podle délky pobytu: krátkodobý x střednědobý x dlouhodobý
- ☒ podle vzdálenosti: blízký (příměstská rekreace) x vzdálený
- ☒ podle počtu účastníků: individuální x skupinový x hromadný; (mládeže x důchodců x pracovních kolektivů)

Otázka č. 20 Obecná charakteristika zemědělské výroby (její postavení ve světové ekonomice, oborová struktura, komplexní a odvětvové typologie).

Základní charakteristika:

- ☒ Systematické využívání přírodních zdrojů, sil a procesů.
- ☒ Vytváření společenské hierarchie (zemědělec – řemeslník – rolník).
- ☒ Závislost na fyzicko-geograf. podmínkách (reliéf, klima, půda – výrobní prostředek).
- ☒ Závislost na socio-geograf. podmínkách (finance, dotace, cla, bariéry).
- ☒ Plošný charakter.
- ☒ Sezónnost.
- ☒ Rizikovitost.
- ☒ Základní podmínka pro existenci a provádění zem. výroby je půda.

Funkce zemědělství:

- ☒ **Výrobní (produkční)**
  - pěstování kulturních plodin a chov hospodářských zvířat
  - krmná základna pro živočišnou výrobu
  - produkce surovin pro zpracovatelský průmysl
- ☒ **Nevýrobní (mimoprodukční)**
  - environmentální charakter – kulturní krajina

Typologie:

- ☒ **Primární výroba (prvovýroba)**
  - Rostlinná výroba:
    - Produkce:
      - potravin
      - krmiv
      - technických plodin
      - pochutin
- ☒ **Sekundární výroba (druhovýroba)**
  - Živočišná výroba
    - Extenzivní typy živočišné výroby
      - Kočovní a polokočovní chov
      - Transhumance
      - Moderní extenzivní chov
    - Intenzivní typy živočišné výroby
      - Chov alpského typu
      - Intenzivní stájový chov
      - Dominantní stájový chov

Současné zemědělství:

- **Produkční** – zajišťuje výživu obyvatelstva a výrobu dalších nepotravinářských surovin a produktů – textilní, tukové, farmaceutické, technické nebo energetické plodiny.
- **Krajnotvorné a ekologické** – utváří a udržuje ráz krajiny, ovlivňuje vodní hospodářství, biosféru, atmosféru.

- **Sociální** – zajišťuje pracovní příležitosti pro venkovské obyvatelstvo a tím do značné míry i úroveň osídlení a následně také úroveň infrastruktury.

Otázka č. 21 Geografická charakteristika jednotlivých oborů zemědělské výroby (druhy kulturních plodin či hospodářských zvířat, jejich geneze a současné rozšíření, světový rybolov). Geografie hladu a její přístup ke globálním problémům.

Funkční typy zemědělství:

Tradiční:

- ☒ *Zemědělství tropických oblastí*: stř. Afrika, Indonésie, Zadní Indie, povodí Amazonky – bataty, jamy, kukuřice, zelenina...
- ☒ *Tradiční středomořské zemědělství*: Blízký východ, sev. Afrika – kukuřice, bavlník, zelenina (závlahy), RV doplněna ŽV.
- ☒ *Tradiční závlahové zemědělství již. a vých. Asie*: rýže (2 až 3 úrody ročně, v deltách řek, náročné na pracovní sílu).
- ☒ *Nomádské hospodářství suchých oblastí stepí, savan a polopouští*: sev. Afrika, Střední východ – extenzivní chov.
- ☒ *Polární nomádství*: tundry a tajgy – chov sobů, lov zvěře, rybolov.

Vyspělé tržní zemědělství:

- ☒ *Severoamerické tržní specializované zemědělství*: hlavně pšenice, bavlna, velká produkce masa, neexistuje vztah k půdě.
- ☒ *Novodobý výpas dobytka*: jih USA (Oklahoma, Texas), Jižní Amerika, Austrálie, N. Zéland – pastviny suchých oblastí.
- ☒ *Smíšené zemědělství záp. a stř. Evropy*: obilniny (včetně krmiv), zelenina, ovoce, důležitá i ŽV (velká produkce mas).
- ☒ *Jihoevropské zemědělství s důrazem na RV*: středozeví – hrozny, ovoce, zelenina, olivy, ŽV jen doplněk.
- ☒ *Plantážnické zemědělství*: v bývalých koloniích Afriky, Asie, Latinské Ameriky – bavlník, cukrová třtina, kaučukovník, kakaovník, kávovník.

Zemědělství s přechodem na tržní ekonomiku:

- ☒ *Zemědělství bývalých zemí Sovětského svazu*: různorodost plodin (od žita až po rýži a čajovník), orientace na domácí trh, velké zemědělské podniky, RV přepojena s ŽV.
- ☒ *Zemědělství zemí stř. a JV Evropy*: různorodost plodin, postupné přizpůsobování trhu, RV propojena s ŽV, zemědělství odkázané (hlavně v periferních regionech) na dotace.

Zemědělství s centrálním plánováním:

- ☒ *Některé asijské země (KLRD), Kuba* – velké zemědělské podniky, orientace na domácí trh (soběstačnost za každou cenu), půda ve vlastnictví státu, zemědělství má vysoký podíl na zaměstnanosti.

Rajonizace zem. v ČR:

- ☒ Od roku 1996 - 5 výrobních oblastí a 21 podoblastí:
  1. Kukuřičná – pět podoblastí (K1 - K5), 6,7% zemědělské půdy
  2. Řepařská – pět podoblastí (Ř1 - Ř5), 24,3% zemědělské půdy
  3. Obilnářská – čtyři podoblasti (O1 - O4), 40,5% zemědělské půdy
  4. Bramborářská – čtyři podoblasti (B1 - B4), 18,5% zemědělské půdy
  5. Pícninářská – tři podoblasti (P1 - P3), 10,0% zemědělské půdy

Otázka č. 22 Geografie obchodu a služeb jako samostatná disciplína (vznik, teoretický základ, základní úkoly). Prostorová diferenciacie světového obchodu.

- ☒ Obchod jako *činnost* – představuje činnosti zahrnující nákup a prodej zboží.
- ☒ Obchod jako *instituce* – představuje subjekty zabývající se převážně obchodem.
- ☒ **Obchod spotřebním zbožím** (tzv. B2C, bussines-to-consumer) – soubor zboží určené pro konečného spotřebitele.
- ☒ **Obchod zbožím pro další podnikání** (tzv. B2B, bussines-to-bussines) – provozují kromě obchodních firem i výrobní podniky (např. dceřiné spol.).
- ☒ Dle distribuce:
- ☒ **Velkoobchod (Wholesale trade)** – podnik (činnost) nakupující zboží ve velkém a ve velkém jej prodává maloobchodníkům a dalším subjektům.
- ☒ **Maloobchod (Retail trade)** – podnik (činnost) nakupující zboží od velkoobchodu či výrobce a jeho prodej konečnému spotřebiteli.

Členění VO

- ☒ Sortimentní
- ☒ Specializovaný
- ☒ Dodávkový (obslužný) – převažuje, udržují se zásoby ve skladě a zb. Se rozváží dle objednávky (vlastní autodoprava)
- ☒ Agenturní – traťový velkoobchod (organizace dodávek od výrobců odběratelům, není fyzický pohyb zboží)
- ☒ Samoobslužný VO (Cash and Carry) – vznik v USA v 60. letech, podíl okolo 5 – 8% z celkového VO obratu, cca 10 – 13 tis. Druhů potravinářského sortimentu, cca 40 tis druhů nepotravinářského sortimentu (Makro)

Členění specializovaného VO

- ☒ Regálový VO (nepotraviny, forma vertikální kooperace, maloobchodník na riziko velkoobchodníka prodává ve vymezené části prodejny zboží velkoobchodníkovi)
- ☒ Prodejní sklady (sklady paliv, stavebnin, hutních výr. řeziva)
- ☒ Pojízdný velkoobchodník – prodej maloobchodníkům přímo z dodávkového automobilu – např. prodej květin v Holandsku)

Maloobchod - „Retailing je mezinárodně chápaný maloobchod plně vybavený celým logistickým zázemím a vysoce kvalifikovaným informačním systémem s profesionálním managementem“ (Cimler, 1998)

Realizace MO

- ☒ V síti prodejen
- ☒ Mimo síť prodejen

MO síť

- ☒ Stálá
- ☒ Doplněková – na okraji měst – Večerka
- ☒ Stacionární
- ☒ Ambulantní

Hlavní typy MO jednotek

Diskontně orientované prodejny

- ☒ Samoobslužné prodejny – superety
- ☒ Supermarkety
- ☒ Hypermarkety
- ☒ Specializované (odborné prodejny)
- ☒ Diskontní prodejny

Specializované prodejny

- ☒ Úzce specializované
- ☒ Smíšené
- ☒ Obchodní domy
- ☒ Specializované obchodní domy
- ☒ Ambulantní prodej
- ☒ Zásilkový obchod

Vybavenost sádel MO jednotkami:

- ☒ **Okrsková vybavenost** – základní vybavenost nabídkou zboží denní spotřeby a velmi časté poptávky. Lokace u zastávek MHD nebo u hlavních tahů pěší frekvence.
- ☒ **Obvodová vybavenost** – uplatnění ve větších městech. Dolní hranice obsluhy obyv. je 10 – 20 tis. Lokace s ohledem na docházkovou vzdálenost.
- ☒ **Čtvrťová vybavenost** – jednotky ve velkoměstech při velkých vzdálenostech do centra. Prodejny – obchodní dům, spec. obch. dům či hypermarket.
- ☒ **Centrální vybavenost** – centrum uspokojuje i jeho spádové území. Prodejny – obchodní dům.

Vývoj MO:

- ☒ 1. etapa – atomizace (1. pol. 90. let 20.st.) - Dynamický rozvoj nových obchodních jednotek, především ve venkovském prostoru začaly vyplňovat mezery v občanské vybavenosti. Ve městech byla rekonstruována stávající síť větších prodejen (samoobsluhy, obchodní domy). Kromě tuzemských firem se na tomto procesu podílely již některé zahraniční společnosti (Julius Meinl, Ahold, Delvita).
- ☒ 2. etapa – internacionalizace (od 2. pol. 90 let 20 st.) - Rozsáhlá investiční aktivita zahraničních firem na rozvoji tuzemské obchodní sítě. Mezi nejaktivnější patřily německé společnosti Globus, Metro, Tengelmann, Rewe a Schwarz.

Otázka č. 23 Strukturace a objekt regionální geografie, místo regionální geografie v systému věd.

- ☒ Regionální geografie = komplexní disciplína zabývající se uspořádáním věcí a vztahů v prostoru. (*Dicken, 2004*)
- ☒ Zkoumá vzájemné vztahy mezi přírodním prostředím a lidskou společností v konkrétních územích – oblastech neboli regionech. Objektem zkoumání regionální geografie jsou nezaměnitelné celky krajinné sféry vymezené postupem nazývaném regionalizace. (*Bičík a Brinke, 1987*)
- ☒ Vývoj disciplíny:
  - ☒ Německá (17. – 20. st.) - **Alexander von Humboldt** (1769 – 1859), **Carl Ritter** (1779 – 1859), **Alfréd Hettner** (1859 – 1941)
  - ☒ Francouzská (18., 19. st.) - **Jeana Baptiste Bourguignon d'Anville** (1697 – 1782) – kartograf, **Paul Vidal de la Blache** (1845 – 1918) – odklon od determinismu, zavedl pojem **possibilitismus** – (*prostředí ovlivňuje člověka, ale kulturu si vytváří člověk sám ve spolupráci s dalšími lidmi a může s ní změnit své prostředí*); Dílo - *Géographie universelle* (Zeměpis světa roku 1930)

- ☒ Americká - 20., 30. léta 20. Století - **Richard Hartshorne** (1899 – 1992) – zavedl do geografie pojem prostorová diferenciace – územní hierarchie sociálních a fyzikálních prvků. Indeterministické pojetí regionu – popírá spojení společnosti a přírody; společnost je na přírodních podmínkách nezávislá.
- ☒ Současnost - Orientace na nové směry -> rozvoj nových disciplín (G města, vesnice, obchodu, služeb, jazyků, průmyslu, zemědělství, dopravy apod.). Důležitou roli hraje propojení geografie, sociologie, ekonomie. Snahy o popis prostorových jevů a skutečností (složky krajiny) tak, aby vytvářely navzájem propojený celek.
- ☒ Objektem studia jsou regiony.
- ☒ Regiony = Složitý dynamický prostorový systém. Vznikl na základě interakcí přírodních a sociálně-ekonomických jevů a procesů. Vykazuje určitý typ organizační jednoty, která jej odlišuje od ostatních regionů.
- ☒ Regiony jsou objektivně existující entity (*Baškovský a Lauko 1990*).
- ☒ Region je výsledkem prostorové diferenciace (přírodní, politický, ekonomický, sociální či kulturní přístup).

Otázka č. 24 Klasifikace, rozdělení a typy regionů, regionalizační kritéria

- ☒ **Metody vymezení regionu**
  - ☒ **Regionální klasifikace** - slouží pro výzkumné účely.
    - ☒ Odvětvové hledisko (*Fyzickogeografický region - litologické, geomorfologické, klimatické, hydrogeografické, pedogeograf. a biogeograf., Sociálněgeografický region - zemědělské, průmyslové, dopravní, dojížd'kové, rekreační, administrativní atd. a Komplexní geografický region*)
    - ☒ Metodologické hledisko - *Region jako nástroj geo výzkumu (statický region), Region jako objekt geo výzkumu („cílový“ region) a Region jako nástroj managementu území (plánovací region)*
    - ☒ Taxonomické hledisko - Důležitá geografická lokace - *Individuální regiony (vymezeny na základě unikátních a specifických znaků) – mají své neopakovatelné jméno (např. Krkonoše, Valašsko, Jižní Morava) a Typologické regiony (definovány na základě obecných a typických vlastností (např. národní parky, regiony s hustou železniční sítí, řídké osídlené oblasti apod.)*
    - ☒ Hledisko formy - Nejdůležitější vymezení. 3 základní typy regionů + až další tři vymezení (*Hagget 1965, Hampl 1971*) - *Homogenní regiony (formální, skalární, uniformní regiony), Nodální regiony (uzlové, vektorové, funkční, spádové regiony) a Plánovací regiony (organizační, rozvojové regiony)*
  - ☒ **Regionální taxonomie** - Speciální případ klasifikace obsahující prostorový aspekt (uspořádání informací v prostoru). Slouží k diferenciaci nehomogenního prostoru a k vymezení regionů.
  - ☒ Regionalizační kritérium = klasifikační znak. Stavová veličina (u homogenních regionů). Spádovost k jádru vyjádřená určitou prostorovou vazbou (u nodálních regionů).
  - ☒ **Regionální taxonomie:**
    - ☒ **Regionalizace** – individuální regionalizace
      - ☒ Proces vlastního vymezení regionů na zvolené hierarchické úrovni.
      - ☒ Regionalizace se zaměřuje na odlišnosti v rámci geografické sféry.

- ☒ Regionalizace má individuální charakter a identifikuje tedy individuální regiony.
- ☒ Stupeň vnitřní homogenity výsledné kategorie (třídy) z toho důvodu logicky klesá.
- ☒ **Regionální typologie** - typologická regionalizace
- ☒ Hledá opakující se charakteristiky.
- ☒ Regionální typologie je analogická k obecné klasifikační proceduře, je to tedy proces seskupování prostorových jednotek do kategorií (tříd) na základě zvolených kritérií.
- ☒ Regionální typologie má typologický charakter a identifikuje tedy typologické regiony.

Otázka č. 25 Struktura a prvky regionu, jeho jádro a hranice.

Vnitřní struktura homogenního regionu:

- ☒ Regionalizační kritérium platí po celé ploše! Vnitřní diference prvků je prakticky zanedbatelná. Homogenita klesá - Se vzrůstající hierarchickou úrovní regionu a se vzrůstajícím počtem kritérií, na jejichž základě je region vymezen.

Struktura:

1. Jádrová oblast – platí všechna regionalizační kritéria užitá k vymezení regionu.
2. Ostatní oblasti – platí pouze některá regionalizační kritéria.

- ☒ U homogenních regionů sledujeme především jejich hranice – oddělují jednotlivé regiony. Hranice mohou být – **ostré** nebo **rozvolněné** (tzv. hraniční zóny):
- ☒ Ostré – typické v SG (administrativní členění) a člověkem ovlivněných regionů.
- ☒ Rozvolněné hranice - Uplatnění v člověkem neovlivněné či málo ovlivněné krajině.

Vnitřní struktura nodálního regionu:

- ☒ Regiony jsou vnitřně heterogenní!
- ☒ Skládají se z jádra **regionu** a jeho **zázemí**.
- ☒ Geografické jevy se koncentrují v nodu (jádre) regionu!
- ☒ V ostatních částech regionu jsou rozptýleny.
- ☒ Sledujeme intenzitu vztahů mezi jádrem a jeho zázemím.

Struktura:

- ☒ **Jádro** – středisko prostorové organizace regionu. Sbíhají se v něm prostorové vazby různého charakteru. Většinou má městský charakter.
- ☒ **Zázemí** – s jádrem je spojeno nejtěsnějšími a nejsilnějšími vazbami a jádro obklopuje.
- ☒ **Semiperiferie a periferie** – intenzita prostorových vazeb klesá, někdy až na minimum. Intenzita regionálních vazeb a její pokles je funkcí vzdálenosti (pozor – není však lineární!).

Otázka č. 26 Přístup, metodologie a základní metody regionální geografie.

- ☒ Koncept regionu - Region = objekt sociální geografie. Složitý dynamický prostorový systém. Vznikl na základě interakcí přírodních a sociálně-ekonomických jevů a procesů. Vykazuje určitý typ organizační jednoty, která jej odlišuje od ostatních regionů.
- ☒ **Metody vymezení regionu**
  - ☒ **Regionální klasifikace** - slouží pro výzkumné účely.
    - ☒ Odvětvové hledisko (*Fyzickogeografický region - litologické, geomorfologické, klimatické, hydrogeografické, pedogeograf. a biogeograf.*

Sociálněgeografický region - zemědělské, průmyslové, dopravní, dojížděkové, rekreační, administrativní atd. a Komplexní geografický region

- ☒ Metodologické hledisko - *Region jako nástroj geo výzkumu (statický region), Region jako objekt geo výzkumu („cílový“ region) a Region jako nástroj managementu území (plánovací region)*
- ☒ Taxonomické hledisko - Důležitá geografická lokace - *Individuální regiony (vymezeny na základě unikátních a specifických znaků) – mají své neopakovatelné jméno (např. Krkonoše, Valašsko, Jižní Morava) a Typologické regiony (definovány na základě obecných a typických vlastností (např. národní parky, regiony s hustou železniční sítí, řídké osídlené oblasti apod.)*
- ☒ Hledisko formy - Nejdůležitější vymezení. 3 základní typy regionů + až další tři vymezení (Hagget 1965, Hampl 1971) - *Homogenní regiony (formální, skalární, uniformní regiony), Nodální regiony (uzlové, vektorové, funkční, spádové regiony) a Plánovací regiony (organizační, rozvojové regiony)*
- ☒ **Regionální hierarchie** - Regiony jsou různé – základní princip **velikost** či **měřítko**. 2 typy - *Skladebné (jednotky nižší vytvářejí prostorovou strukturu jednotky vyšší) a neskladebné.*
- ☒ **Regionální taxonomie** - Speciální případ klasifikace obsahující prostorový aspekt (uspořádání informací v prostoru). Slouží k diferenciaci nehomogenního prostoru a k vymezení regionů. Regiony mohou mít různou genezi, velikost, hierarchické postavení, vnitřní strukturu atd. Klasifikace se může uskutečnit dvojím způsobem:
  - ☒ rozklad množiny na množiny menší – na základě přítomnosti nebo nepřítomnosti určitého klasifikačního znaku (znaků), regionalizačního kritéria, který se v dané chvíli a na dané úrovni považuje za podstatné – dedukce.
  - ☒ slučování základních (individuálních) jednotek do větších množin – na základě shlukovacích procedur - indukce.